

ВИРОБНИЦТВО КРУП ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Нісходовська О.Ю., аспірант

Подільський державний агротехнологічний університет

Досліджується питання виробництва круп і зокрема їх ринкової кон'юнктури. Формуються напрями забезпечення конкурентоспроможності крупної продукції.

We study the production of cereals and their particular market conditions. Emerging areas of competitiveness of large products.

Постановка проблеми. Функціонування підприємств з переробки продукції круп'яних культур відіграє визначальну роль у забезпеченні населення досить важливими продуктами харчування – крупами. Розв'язання проблеми ефективності функціонування даних підприємств знаходиться в площині розвитку ринку круп'яних і зокрема поставок продукції круп'яних культур сільгоспвиробниками на переробку. Обґрунтоване завантаження їх потужностей за структурою попиту на ті чи інші види круп надає можливість даним підприємствам утримувати ринкову нішу в умовах високо конкурентного середовища, що актуалізує обрані напрями дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми економіки переробних підприємств щодо виготовлення зернових круп і, зокрема, круп'яних культур знайшли своє відображення у наукових працях відомих вітчизняних дослідників, зокрема О. Левченка, Л. Дейнеко, О. Заїнчковського, Л. Мармуль, Б. Пасхавера, С. Цибульського, В. Диленка, Ю. Мещенка, П. Саблука та інших.

Постановка завдання. Нині гостро стоїть питання стабільності кон'юнктури на ринку круп'яних продуктів та нарощування обсягів виробництва круп. Тому виникла необхідність проаналізувати можливості виробничих потужностей переробки круп'яних культур та визначити напрями забезпечення конкурентоспроможності круп'яної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характер територіального розміщення виробництва круп продиктований специфічною особливістю сировини, що переробляється в галузі. У 2010 році переробка гречки становила лише 60 тис. т при внутрішній її потребі у 200 тис. т на рік [1, с. 16]. Сільськогосподарські товаровиробники виробили всього 133,7 тис. т гречки. Крім того зібрано було 117 т проса і 458,5 т вівса.

Крупоробні підприємства відрізняє високий рівень витрат, пов'язаних з перевезенням сировини. Це робить економічно недоцільним розташування підприємств в умовах великої територіальної роз'єднаності із сировинною базою. Тому місця розташування круп'яних підприємств сконцентровані в районах – виробниках сировини.

Виробництво круп змінюється разом з перетвореннями в економіці країни в цілому. Роки переходу на ринкові механізми господарювання виявилися досить проблематичним для більшості круп'яних підприємств. Найбільшою

мірою це поширюється на підприємства з високим виробничо-технічним потенціалом, що існували ще в доперобудівний період. Обсяги виробництва крупи на таких підприємствах суттєво знизилися (рис. 1).

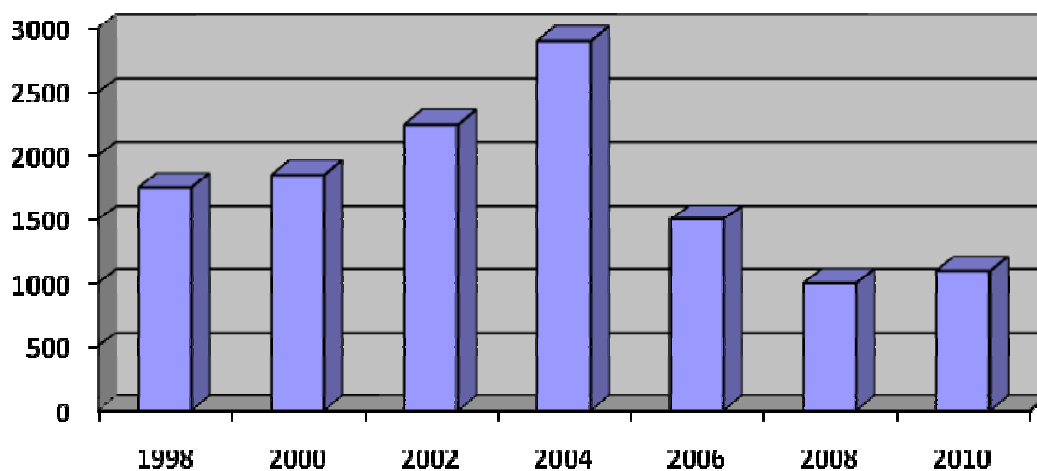

Рис. 1. Обсяги та динаміка виробництва круп'яної продукції в Україні, тис. т

Причин настільки різкого зниження обсягів виробництва декілька. Першим поштовхом цієї негативної тенденції послужила загальна економічна криза в країні, що паралізувала на якийсь час практично всі сфери виробництва. Однак надалі, коли перший бум приватизації затих і підприємства знайшли своїх нових власників, обсяги виробництва так і не збільшилися. Причиною цьому послужили нові фактори. Одним з них стало утворення малих підприємств. Після вступу України в ринкові відносини ситуація стала безконтрольно мінятися, у країні виявилися зайвими виробничі потужності [3] та, як наслідок, функціонування майже всіх підприємств відбувається із недовикористанням виробничих можливостей (рис. 2).

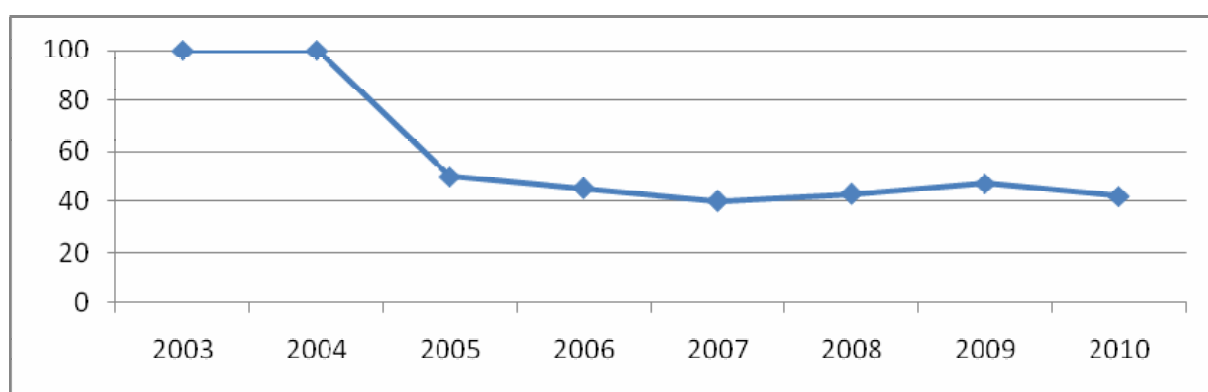

Рис. 2. Середньорічний рівень та динаміка використання виробничих потужностей підприємств по виробництву крупи

Десять років збиткового існування принесли із собою ряд нових погроз і труднощів існування підприємств. Відсутність джерел внутрішнього фінансування, нерозвиненість кредитної системи країни, відсутність державної підтримки не дозволяли підприємствам робити відновлення основних фондів.

У результаті спостерігається катастрофічне старіння основних фондів (строки експлуатації близько 75 % устаткування в галузі давно вже виробили свій робочий ресурс), зменшення частки відновлення основних фондів. Багато підприємств не проходять атестацію державних технічних наглядових органів на відповідність технічного стану нормам безпеки праці й, по суті, повинні бути закриті. Але багато із цих підприємств є основним постачальником робочих місць і їх закриття пов'язане з негативними соціальними наслідками.

Поряд із цим протягом реформаційного періоду відбувалося викривлення паритету цін не на користь круп'яної промисловості. Дані статистики дозволяють зробити висновок про зниження привабливості цього сектору економіки для інвестування. Протягом останніх 7 років ріст цін на круп'яну продукцію перевищував рівень інфляції лише двічі – у 1998 і у 2002 рр. Решта часу співвідношення було зворотним. З урахуванням стабільності обсягів споживання даної продукції населенням країни виявлена тенденція, яка характеризує зниження рівня добробуту населення й прибутковості аналізованих підприємств.

Таким чином, на ринку круп'яних продуктів в останнє десятиліття склалася несприятлива кон'юнктура для товаровиробників. Виробничі потужності в країні дозволяють виробити 3,5-3,7 млн. т круп'яних продуктів. Однак офіційно зафіксовані обсяги виробництва перебувають у межах 1,1-1,3 млн. т.

Не дивлячись на настільки мале завантаження виробничих потужностей (за винятком окремих ринків, наприклад, гречки у 2011 р.) дефіциту круп'яних продуктів не спостерігається, що викликало жорстоку конкуренцію серед товаровиробників. Досить стабільний ринок круп'яних продуктів помітно оживився в останнє десятиліття. Найбільш гостро постала проблема підвищення конкурентоспроможності продукції. На ринку стала переважати продукція більш зручна для застосування. Одним з напрямків розвитку круп'яної продукції є фасування її у дрібну тару. Цей маркетинговий підхід дозволяє значно підвищити конкурентоспроможність продукції, що має вирішальне значення при освоєнні ринків великих міст, більша частина продукції в яких реалізується через торговельні мережі. Крім того, упакування дозволяє донести до споживача багато інформації, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності даної продукції та забезпечує можливість формувати й просувати на ринку свою торговельну марку й затверджувати у свідомості споживача образ стабільного й конкурентоспроможного підприємства.

Ще одним напрямком забезпечення конкурентоспроможності круп'яної продукції є підвищення ступеня готовності продукту до вживання. Так, останнім часом на ринку зайняли досить істотну нішу продукти швидкого готування, що не вимагають витрат часу й особливих умов для приготування [2]. Проте необхідно відзначити, що ця група продуктів, за прогнозами, не завоює великої частки круп'яного ринку, тому що уступає по ряду якісних і смакових параметрів традиційним видам круп. Крім того, українські домогосподарки звикли готувати самі і з недовірою. Цей сегмент ринку саме і є найбільш привабливим для невеликих підприємств, що мають можливість здійс-

нювати капіталовкладення у нове обладнання, що вимагається для подальшої обробки сировини.

Ця позитивна, з однієї сторони, тенденція розвитку й відновлення ринкової кон'юнктури круп'яного ринку таїть у собі чималі погрози. Для модернізації встаткування й перепрофілювання діяльності великого підприємства потрібні величезні капіталовкладення. Багато підприємств, працюючи останні роки на межі рентабельності, не мають можливості вивільнення цих засобів, на відміну від невеликих цехів, що недавно відкрилися, які більш мобільні й пристосовані до швидкого реагування на зміни зовнішнього оточення, вимагають незначних витрат часу й засобів для переходу підприємства на випуск нових виробів. Формуючи більш вигідну пропозицію, вони ще більшою мірою ускладнюють становище великих підприємств, ставлячи багато з них під загрозу банкрутства й ліквідації.

У цій непростій ситуації проблема конкуренції переходить у більшій частині в сферу менеджменту й найбільшою мірою залежить від компетентності й обдарованості керівників. Перед ними виникає завдання забезпечити ефективну експлуатацію в умовах ринку й зберегти конкурентоспроможність підприємства на високому рівні. У цей час у круп'яної галузі одержали поширення перехід підприємств на неповний робочий тиждень і неповний робочий день; вибуття з експлуатації відособлених самостійних неконкурентоспроможних цехів; примусовий розпуск робітників у змушені відпустки без збереження фіксованої зарплати. На жаль, ці заходи не вирішують проблеми, а тільки переносять її на більш пізній період, що в цілому знижує виробничий потенціал підприємств, рівень продовольчої безпеки країни, підвищує ступінь соціальної напруги в регіонах.

Висновки. Одним з найважливіших напрямків розвитку круп'яної галузі є формування сприятливих умов для розвитку експортного потенціалу. Це найбільше актуально в умовах приєднання України до СОТ. Значна частина круп'яної продукції споживається державними установами (школи, збройні сили, лікарні і т.д.), придбання якої здійснюється через систему державних замовлень. Необхідно сформувати механізм розподілу задоволення потреби на цю продукцію по вказаних сферах діяльності, що дозволило б їм підвищити рівень прибутковості виробництва.

Таким чином, складна ринкова кон'юнктура, перевищення виробничих потужностей країни над внутрішнім попитом, низький експортний потенціал виробленої продукції загострюють конкуренцію товаровиробників усередині країни. Подальший розвиток галузі, що дозволяє підвищити її конкурентоспроможність, пов'язані із забезпеченням необхідного рівня якості та конкурентоспроможності продукції. Необхідно приділяти великої уваги наповненню господарського портфеля, розширенню асортиментів пропонованих круп, проведенню інноваційних розробок щодо їх пакування та реклами, впровадженню прогресивних технологій виробництва продукції, моніторингу ринку круп, й впровадженню стійкого типу виробництва в цілому. Реалізація запропонованих стратегій у комплексі із реструктуризаційними заходами дозволять сформувати конкурентоспроможний розвиток круп'яної галузі.

Література:

1. Цибульська С. Гречка є, гречки немає? / С. Цибульська // Агробізнес сьогодні. – 2011. – №5. – С. 16.
2. Економіка підприємства харчової промисловості / За ред. О.А. Зайнчовського. – К. : Урожай, 1998. – 271 с.
3. Мармуль Л.О. Структурна перебудова переробних галузей регіональних АПК / Л.О. Мармуль, Ю.В. Ужняренко // Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу (Т. 1) [За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, І.Є. Мазнева]. – К. : ІАЕ, 2000. – С. 72-76.

УДК 334.732.2: 339.747

МІЖНАРОДНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УНІКАЛЬНІСТЬ КООПЕРАТИВІВ ЯК ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гончаренко В.В., д.е.н., професор

Полтавський університет економіки і торгівлі

В статті розкриваються особливості соціально-економічної природи кооперативів, наводяться принципи їх діяльності як неприбуткових організацій, пропонуються нові підходи до вдосконалення державної політики в сфері національного кооперативного руху.

Peculiarities of social and economic nature of cooperatives are described in the article, taking to consideration cooperative principle of non-profit activity. New approach to state policy in the sphere of national cooperative movement is proposed.

Постановка проблеми. В умовах поширення світової фінансово-економічної кризи та її негативного впливу на розвиток національних економік багатьох країн світу, в тому числі й України, все більшої актуальності набуває проблема пошуку ефективних форм господарювання та соціального захисту різних верств населення, які б дозволили мінімізувати негативні наслідки впливу кризових явищ на економіку та суспільство. Однією з таких форм є кооперативи – унікальні громадсько-господарські організації, що будують свою діяльність на основі специфічних принципів, визнаних в усьому світі, але недостатньо відображених в українському кооперативному законодавстві та мало досліджених вітчизняною економічною наукою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти кооперативного руху в різні історичні періоди досліджували Аліман М.В., Бабенко С.Г., Гелей С.Д., Зіновчук В.В., Молдаван Л.В., Пантелеймоненко А.О., Пожар А.О. та деякі інші вітчизняні науковці. Однак, унікальність комплексу принципів та специфіка неприбуткової соціально-економічної природи діяльності кооперативів як форми господарювання досліджена недостатньо, що часто призводить до термінологічної та методологічної плутанини серед науковців та політиків.

Постановка завдання. Дана стаття має своєю ціллю показати особливості кооперативу як унікальної форми економічної самопомоги населення та важливість дотримання міжнародних кооперативних принципів в діяльності вітчизняних кооперативів.